

Statsvetenskapliga förbundet

Förbundsredaktör: Magnus Erlandsson

I detta nummer av förbundssidorna (mina sista som förbundsredaktör efter åtta roliga år – tack för den här tiden!), finner du sammanfattningar från arbetsgrupperna vid årets förbundsmöte på Karlstad universitet, 4–6 oktober – men först går ordet till vår nye ordförande, professor Jan Olsson.

Statsvetenskap på svenska

av Jan Olsson

Karlstads universitet, 5 oktober 2017. Jag sitter och lyssnar på Anders Lidström och David Feltenius, ordförande respektive sekreterare/kassör i Statsvetenskapliga förbundet, när de lugnt och säkert redogör för verksamheten vid årsmötet i Karlstad. Det känns helt plötsligt så svenskt efter att nyss ha suttit och diskuterat på engelska i arbetsgruppen Collaborative Governance and Innovation.

Jag funderar på min roll som kommande ordförande i förbundet och min blick fastnar på förkortningen SWEPSA, Swedish Political Science Association. Swedish funderar jag... Vad är statsvetenskap på svenska egentligen, för att travestera Johan P. Olsens bok *Demokrati på svenska*¹? I denna bok utmejslas svensk demokrati som samhällscentrerad och samarbetsinriktad. Är det på motsvarande sätt något speciellt med svensk statsvetenskap och bör det överhuvudtaget vara det? Är vi annorlunda i våra statsvetenskapliga gärningar

jämfört med internationella kollegor och vad har hänt med ”det svenska” under årens lopp med tanke på internationaliseringen av vårt ämne? Låt oss börja med den sista frågan.

EXPANSION OCH INTERNATIONALISERING

För trettio år sedan när jag var doktorand vid Göteborgs universitet var svensk statsvetenskap ganska annorlunda än idag. Det har hänt en hel del. Ämnet har expanderat, internationaliserats och blivit mer jämställt. Forskarutbildning bedrevs vid fem lärosäten på 1980-talet och idag är det 12 med geografisk spridning från Lund till Luleå. Antalet doktorander har också ökat kraftigt.

Ett sätt att illustrera detta på är att jämföra avhandlingsproduktionen 1989 med 2009 (baserad på Leif Johanssons sammanställning)². Vid det första mättilfället producerades tio doktorsavhandlingar vid fem lärosäten. Dessa avhandlingar skrevs i huvudsak av män, endast en kvinna disputerade detta år. Avhandlingarna var främst skrivna på svenska, endast tre var på engelska. 2009 ser bilden helt annorlunda ut. 28 avhandlingar producerades vid nio olika lärosäten, författade av 17 kvinnor och 11 män. 12 var skrivna på svenska, 16 på engelska.

En mycket tydlig förändring alltså i termer av expansion, internationalisering och ökad jämställdhet. Trots ökat antal doktorandplatser har söktrycket ökat markant, vilket delvis ska ses i ljuset av förbättrade villkor: forskarutbildningen har utvecklats från en relativt begränsad verksamhet med få

1 Olsen, Johan P., 1990. *Demokrati på svenska*. Stockholm: Carlsson Bokförlag.

2 Johansson, Leif, 2010. *Förteckning över svenska doktorsavhandlingar i statsvetenskap 1890-2009*. Lund: Statsvetenskapliga institutionen.

doktorandplatser och osäker finansiering till en mer omfattande och spridd verksamhet med regelrätta doktorandtjänster.

INFORMELLA VÄGAR TILL YRKET

Forskarutbildningen på 1980-talet var inte bara mindre utan hade också en informell karaktär i flera avseenden. Jag kan ta mig själv som exempel. Jag visste inte vad forskarutbildning var när jag läste C-nivå i statskunskap vid dåvarande Högskolan i Örebro. Min prefekt och ämnesansvarige fil. dr. Bo Jonsson blev förtjust i min C-uppsats och ringde upp professor Bo Särllvik vid Göteborgs universitet. Jag kommer knappt ihåg om jag fyllde i en ansökan, men det måste jag väl ha gjort... Jag kommer dock ihåg att Bo Särllvik ringde upp mig när jag sommarjobbade på Konsumlagret i Örebro (det fanns som bekant inte mobiltelefoner på den tiden). Jag satt inne på det trånga kontoret samtidigt som förmannen granskade mig då och då med rynkade ögonbryn. Det var nog ett ganska kort samtal med Professorn men där och då kändes det betydligt längre. Det var snarare ett samtal än en intervju. Jag hade varken sett någon annons eller kände av någon konkurrens. Jag började sedan samma höst.

KONKURRENS OCH JÄMSTÄLLDHET

Idag är det inte ovanligt med 100-talet sökande till doktorandutlysningar, åtminstone vid de större lärosätena. Intresset och konkurrensen är hård, samtidigt är villkoren betydligt bättre än för trettio år sedan. Intressant att notera är att samtidigt som konkurrensen har ökat så har allt fler kvinnor kommit in på forskarutbildningarna i statsvetenskap och levererat doktorsavhandlingar. Mot denna bakgrund borde rimligtvis jämställdheten nå även professorsnivån under de närmaste tio åren. Kommande jämställdhetskartläggningar kommer förhoppningsvis visa att jag har rätt i denna bedömning.

Internationaliseringen av den svenska statsvetenskapen har kommit till särskilt tydligt uttryck genom en radikal förändring i

sättet att publicera: inte bara genom en förändring från svenska till engelska när det gäller monografier, antologier och rapporter utan också i form av internationellt artikelskrivande både bland disputerade och doktorander.

ARTIKLAR OCH KAPPA

En mycket vanlig typ av doktorsavhandling idag är sammanläggningsavhandlingen bestående av ett antal internationella peer review-artiklar som ramas in av en avhandlingskappa. Utan att ha något systematiskt underlag som stöd vågar jag hävda att denna snabba förändring började kring millennieskiftet. När jag själv skrev avhandling minns jag inte att det förekom något samtal med mina handledare om att skriva på engelska. Monografi på svenska tycks mer eller mindre ha varit en självklarhet, något man kan beklaga i efterhand.

Internationellt konferens- och kursdeltagande har också expanderat bland svenska statsvetare, doktorander som seniorer. IPSA, ECPR och NOPSA har varit självklara konferensmål under lång tid för många statsvetare i olika åldrar. Under det senaste decenniet har också alltfler amerikanska konferenser rönt uppmärksamhet (t.ex. APSA och MWPSA), liksom specialkonferenser i t.ex. komparativ politik (CPAC), public policy (IPPC), och interpretive policy analysis (IPA).

Internationaliseringen har även tagit sig uttryck i form av alltfler internationella forskarnätverk, standing groups, internationella forskningsprojekt och samförfattande mellan internationella kollegor.

TRENDER SOM AVSPEGLAR SIG

Det hävdas ibland att Sverige är "världens modernaste land" som snappar upp internationella trender väldigt fort. Det stämmer nog i hög grad och är säkert giltigt också inom akademien. Svensk statsvetenskap återspeglar ganska väl internationella trender av olika slag, möjligen på ett mer försiktigt (svenskt) vis. Men visst har vi behavioralister, rational

choice-forskare, institutionalister av olika slag, poststrukturalister samt mer filosofiskt orienterade teoretiker med flera.

Detta är i grunden en positiv mångfald enligt min mening även om det förekommer en del onödiga positioneringar ibland, men det hör väl till ett levande ämne. Hellre det än att någon form av "mainstream-konvergens" tvingas fram. När det gäller utbildningen har vi nog också följt internationella trender såsom en framväxande masternivå och ökat inslag av självstudier till följd av minskade resurser.

Sammanfattningsvis kan nog inte svenska statsvetare anses ha något eget signum. Vi har snarare blivit en del av en större europeisk och internationell gemenskap genom att vi publicerar oss internationellt och bidrar aktivt i internationella vetenskapliga diskussioner.

SVENSKA MEN INTERNATIONELLA

Detta kan naturligtvis väcka frågan om vi har förlorat något på vägen. Om det mer sällsynta författandet på vårt eget språk har gjort oss mindre relevanta i den svenska kontexten? Det är knappast så när det gäller svenska studieobjekt. Vi är nog fortfarande specialister på den svenska politiska verkligheten men med den skillnaden att vi har blivit bättre på att analysera svensk politik i relation till andra fall (komparation) och genom att anknyta till relevanta teoribildningar och internationella debatter. I så fall har vi förhoppningsvis genomgått en kvalitetsutveckling, där även så kallade "Swedish case-artiklar" utgör viktiga bidrag.

Det brukar dock framhållas att internationaliseringen av ämnet riskerar att göra oss till något av världsfrånvända elitforskare med begränsat intresse för undervisning och läro-medelsproduktion på svenska, kanske också mindre angelägna att bidra till samhällsdebatt och statliga utredningar. Visst har vi en hård press på oss idag att leverera publikations- och citeringspoäng, men jag ser inte riktigt

att svenska statsvetare har dragit sig undan. Det finns en hel del mycket bra statsvetenskaplig kurslitteratur på svenska och jag har inte märkt av något sviktande intresse från svenska statsvetare när det gäller medverkan i olika offentliga sammanhang.

PÅ GOTT OCH PÅ ONT

Är det inte så att statsvetenskap på svenska i hög grad fortfarande handlar om att vara relevant och betydelsefull i den svenska samhällskontexten, på gott men också på ont? Är vi t.ex. inte ganska lydiga och anpassliga i relation till den svenska staten och inte minst våra egna universitet? Drivs vi inte av en lämplighetslogik där vi som universitetstjänstemän kommer när regering och myndigheter kallar, oavsett om det gäller statliga utredningsuppdrag, utskottspresentationer eller t.o.m. utvärderingar av oss själva? Den svenska statsvetaren som "seriös, professionell och lagom" med Lauri Karvonens ord (Karvonen 2010, s. 61).³ Var drar vi gränsen för vår anpasslighet och hur väl tar vi egentligen ansvar för rollen som oberoende och kritiska samhällsgranskare och debattörer?

I detta senare avseendet är nog demokrati och statsvetenskap på svenska varsin sida av samma mynt. Det är svårt att visa sig ointresserad eller kritisk i relation till den hand som i hög grad föder en, samtidigt ska naturligtvis stat och samhälle ha rätt att förvänta sig någon form av nytta ifrån svenska statsvetare. Vad detta innebär kan dock diskuteras och som goda samhällsforskare vet vi att saklig och konstruktiv kritik är det mest nyttiga man kan få. Detta borde vi ta fasta på mer generell i vår roll som svenska statsvetare, kanske just därför att vi i hög grad är samhällscentrerade och samarbetsinriktade.

Jan Olsson är professor i statskunskap vid Institutionen för humaniora, utbildnings- och samhällsvetenskap, Örebro universitet.
E-post: jan.olsson@oru.se

3 Karvonen, Lauri, 2010. "Seriös, professionell och lagom. Svensk statsvetenskap som kär gammal vän", i Jerneck, Magnus & Badersten, Björn (red.), *Svensk statsvetenskap i brytningstid*. Lund: Statsvetenskaplig tidskrift